

התנגשות האסכולות: מה ישראל וצה"ל יכולים ללמוד מהמדיניות האמריקנית באפגניסטאן ובעיראק

האמריקנים לא הפסידו באפגניסטאן או בעיראק - הם ניצחו. השגיאה שלהם הייתה טמונה במחשבה כי יצליחו למגר את האיומים העתידיים באמצעות שינוי תרבותי עמוק של מדינות אלה. מניסיון של ארצות-הברית ושל ישראל אפשר ללמוד כי על אף שיש להימנע מהן ככל האפשר, מלחמות הן חלק מן ההכרח האנושי והגאופוליטי

בנייני התאומים במרכז הסחר העולמי בעת הפגיעה ב־11 בספטמבר 2001. המחיר היה כבד, וארצות-הברית דרשה "נקמה" מקבצעי הפיגועים ומנותני החסות שלהם. צילום: Michael Foran - Flickr

גישות אלה על פעולת ארצות-הברית בציר הזמן. במאמר נציג גם את תפיסתנו בדבר הלקחים שישראל בכלל וצה"ל בפרט יכולים להפיק מתוצאות נוכחותם של כוחות ארצות-הברית באפגניסטאן ובעיראק, ומציאתם ממדינות אלה.

ארצות-הברית מתעוררת

בבוקר יום שלישי 11 בספטמבר 2001 קו הרקיע של ניו יורק השתנה לעד. בשעה 8:46 התרסק לתוך הבניין הצפוני של מרכז הסחר העולמי מטוס נוסעים כבד מדגם בואינג 767,

אירועי 11 בספטמבר 2001 הובילו את ארצות-הברית ובעלות בריתה לפעול ביד קשה נגד הטרור העולמי. המלחמות בטרור שהתנהלו באפגניסטאן (2001-2021) ובעיראק (2003-2011) ביטאו את תפיסת ארצות-הברית כי רק הבאת החירות והדמוקרטיה לכל העמים תאפשר לחולל לשינוי. בתקופת כהונתו של הנשיא ג'ורג' בוש הבן בבית הלבן הולידה תפיסה זו שתי גישות - של ריצ'רד ברוס (דיק) צ'ייני ושל דונלד הנרי המספלד - בעניין פעולותיה של ארצות-הברית למיגור הטרור ונותני חסותו. במאמר זה נדון בשאלת ההשלכות של שתי

אלון ד"ר יעקב בנג'ז, ראש אג"ת

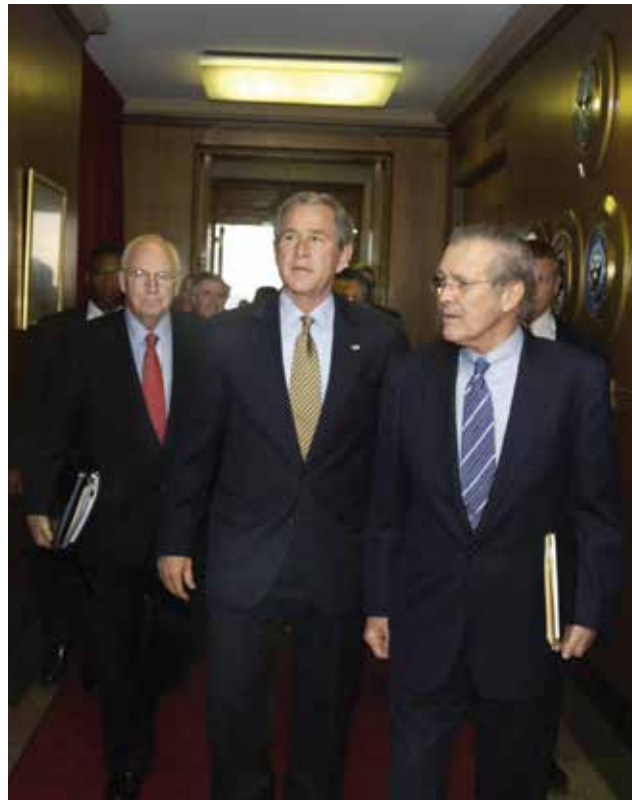

רס"ן שחר הדר, ראש המכון לחקר לוחמת היבשה, זרוע היבשה, מערך התמרון. דוקטורנט בחוג לניהול משאבי טבע וסביבה, אוניברסיטת חיפה

רעיונות של חירות ודמוקרטיה ובין הביטחון הלאומי של ארצות־הברית ומדינות נוספות התומכות ברעיונות אלה. שני האנשים הבולטים באותו דיון היו מזכיר ההגנה דונלד רמספלד וסגן הנשיא דיק צ'ייני. להלן יוצגו האסכולות במסגרת הדיון:

אסכולת רמספלד

להשקפתו של רמספלד, בתום המלחמה על הכוחות לשוב לביתם, ואם יתעוררו בעיות שישיפיעו על ארצות־הברית (או על האינטרסים של ארצות־הברית) - יש להשיבם לשטח, כמה פעמים שיידרש. על פי השקפה זו ההכרעה היא צבאית בלבד, והכוחות אינם נדרשים להישאר כדי לטפל בבעיות מקומיות (זו איננה האחריות של ארצות־הברית). ההיגיון ביסוד ההשקפה של רמספלד הוא שאין בכוחה של ארצות־הברית "לבנות אומה" ולשנות את תרבותו של היריב ואת אורח חייו. כל שביכולתה לעשות הוא להציג לעולם את ערכיה ולקוות

ימין: דונלד רמספלד, ג'ורג' וו בוש ודיק צ'ייני. במקביל לפלישת ארצות־הברית לאפגניסטאן קיימה צמרת הממשל האמריקני דיון בשאלה כיצד להוציא לפועל את מדיניותו של הנשיא בוש ללחימה בטרור. צילום: ויקיפדיה

טיסה מספר 11 של חברת התעופה אמריקן איירליינס. 17 דקות לאחר מכן, בשעה 9:03, התרסק מטוס נוסעים לתוך הבניין הדרומי, טיסה מספר 175 של חברת התעופה יונייטד איירליינס, מדגם 767. בשלב זה החל הציבור האמריקני להבין שלא מדובר בתאונה, אלא בהתקפת טרור מתוזמנת על אדמת ארצות־הברית. בשעה 9:37 התרסק מטוס נוסעים לתוך בניין הפנטגון שבמדינת וירג'יניה. מטוס נוסעים רביעי לא הגיע ליעד שאליו כיוונו אותו החוטפים, והוא התרסק לתוך שדה פתוח בפנסילבניה, לאחר שהנוסעים הבינו שמדובר בחטיפה והצליחו להסיט את הטיסה מיעדה.

תוצאות האירועים היו קשות - קרוב ל־3,000 אזרחים נרצחו, בהם מאות אנשי ביטחון שבאו לסייע לאזרחים ולחלצים¹. האומה האמריקנית הייתה המומה, מפוחדת וכועסת. המחיר היה כבד, וארצות־הברית דרשה "נקמה" ממבצעי הפיגועים ומנותני החסות שלהם. ממשלת בוש החלה בהכנות למלחמה. לאחר אירועי 11 בספטמבר הנהיג הנשיא בוש מדיניות נחרצת למאבק בטרור העולמי. בנאום ההשבעה לכהונתו השנייה אמר בוש את הדברים הללו: "כל עוד אזרחים בעולם כולו סובלים מעריצות וחשופים לאי־אולוגיות המעודדות שנאה ורצח [...] רצף האירועים וההיגיון הפשוט מובילים אותנו למסקנה אחת: הישרדותה של החירות על אדמתנו תלויה יותר ויותר בהצלחת החירות בארצות אחרות. הסיכוי הטוב ביותר לשלום בעולמנו טמון בהפצת החופש בכל מקום בעולם"². אמירות אלו של הנשיא בוש היו הקו המוביל לניהול המלחמה בטרור העולמי מאז אירועי 11 בספטמבר ועד יציאת ארצות־הברית מאפגניסטאן ב־31 באוגוסט 2021³. תהליך היציאה לווה בהשתלטות מהירה של הטאלבאן על המדינה. מהלך זה עורר שאלה נוקבת: האם ארצות־הברית נכשלה במשימתה לשנות את המציאות - לשקם את המדינה, להכניע את הטרור, לבערו מקרבה ולקרבה אל המערב?

יש לציין כי ארצות־הברית ובעלות בריתה ניצחו על הקרקע והפילו את משטר הטאלבאן בקצת יותר משלושה חודשים. הפעולה הצבאית העיקרית עם כניסתם של הכוחות האמריקניים לאפגניסטאן הייתה מוצלחת, עמדה במטרות המבצע ואפשרה לדרג המדיני לנסות להוציא לפועל את מדיניותו של הנשיא.

אסכולות הפעולה האמריקניות

במקביל לפלישת ארצות־הברית לאפגניסטאן קיימה צמרת הממשל האמריקני דיון בשאלה כיצד להוציא לפועל את מדיניותו של הנשיא בוש ללחימה בטרור. מדיניות זו הגדירה מחדש את מערכת היחסים של ארצות־הברית עם שאר העולם, ואת הביטוי "אם אתה לא איתנו אנחנו נגדנו", בהתייחס לטרור.⁴ הרעיון הכללי ביסוד המדיניות הוא הקשר שבין הפצת

שאחרים ילכו בעקבותיה. מכיוון שאי אפשר לנצח את האויב מן הבחינה התרבותית, ולכן גם לא מן הבחינה המדינית, יש להתמקד בהכרעה צבאית בלבד.⁵

אסכולת צייני

להשקפתו של צייני, הדרך היחידה לספק ביטחון לארצות־הברית היא להפיץ את הדמוקרטיה בעולם כחלק מהרעיון להפסקת הטרור. יש לבנות אומה אשר תתכתב עם דרכי המערב, וכך תדעך השנאה שמקורה באידאולוגיות קיצוניות ותצטמצם הפצת הטרור בעולם.⁶ לפי השקפת צייני הכוחות לא יעזבו את השטח עד אשר "יסיימו את העבודה", יהא הזמן שיידרש אשר יהא, וההכרעה חייבת להיות מדינית.⁷ בהקשר זה, עמדתו של צייני חוברת לאמונה אמריקנית בת מאות שנים המכונה "היעוד הגלוי" (Manifest destiny), לפיה ארצות־הברית חייבת להפיץ את ערכיה בעולם, הן כדי לקדם את האינטרסים שלה והן כדי להוביל את האנושות לחיים טובים יותר.⁸

שלב א

● הלחימה באפגניסטאן

ההתקפה של אל־קאעדה ב־11 בספטמבר 2001 הייתה אירוע מרחיק לכת בעבור ארצות־הברית, והצורך שלה לצאת למלחמה נבע מהרצון לגבות מחיר מהאחראים לאירועים. ליציאה המהירה למלחמה היו כמה סיבות עיקריות: מתקפת הטרור הייתה המתקפה הגדולה ביותר על אדמת ארצות־הברית מאז ההתקפה על פרל הארבור במלחמת העולם השנייה; ארצות־הברית לא הייתה מוכנה להתקפה מהסוג הזה - מלחמה בארגונים ולא במדינה; ההתקפה גבתה את חייהם של אלפי אמריקנים, ובהם מאות אנשי חילוץ והצלה; היא נתפסה כאיום על התרבות וההשקפה האמריקנית (ליברלית וקפיטליסטית לפרט ולחברה) ועל מוסדות השלטון של האומה האמריקנית. ארצות־הברית הייתה אז בשיאה מהבחינה הצבאית, ולאחר שניצחה בתחרות האסטרטגית

הגדולה ביותר מול ברית המועצות (המלחמה הקרה), ביקשה לשמור על עליונותה הצבאית, הכלכלית והדיפלומטית. המודיעין האמריקני הצביע מהר מאוד על אפגניסטאן כמקום שבו תוכננו הפיגועים, ושבו שוהים האחראים לביצועם. הצורך של ארצות־הברית ושל מדינות המערב להגיב היה מיידי. הסיבות לכך מתבטאות בדבריו של הנשיא בוש: "הפיגועים יכולים לזעזע את יסודות הבניינים הגדולים ביותר שלנו, אך הם אינם יכולים לגעת ביסודה של אמריקה". הנשיא הבהיר כי "לא נבחין בין הטרוריסטים שביצעו את המעשה לבין אלה שנותנים להם חסות".¹⁰

ליציאה למלחמה נקבעו כמה מטרות: לגבות מן האויב את המחיר הכבד ששילמה ארצות־הברית בעקבות ההתקפות עליה; להבהיר לנותני החסות לטרוריסטים (כגון הטאלבאן) כי הם אינם יוצאים מהכלל וכי מוטלת עליהם אחריות לפיגועים; להקשות על טרוריסטים להתאמן ולפעול מתוך אפגניסטאן; לאתר את מנהיג אל־קאעדה ולחסלו; לחזק את הקשרים עם קבוצות המתנגדות לשלטון הטאלבאן בתוך המדינה; לסייע לעם האפגני ולשחרר אותו מן הדיכוי של שלטון הטאלבאן. ב־7 באוקטובר 2001 פתחו ארצות־הברית ובעלות בריתה במלחמה בטאלבאן בתוך אפגניסטאן. כוחות אוויר של ארצות־הברית ובריטניה תקפו יעדים שונים, והכינו את הקרקע לכוח המתמרן. תוך עשרה שבועות בלבד הביסו הכוחות האמריקניים את הטאלבאן ומוטטו את המשטר; רוב מטרות המלחמה הושגו.¹¹ נראה כי האמריקנים עשו הכול כדי לנקום - באמצעות פגיעה בטרוריסטים, בתשתיות של אל־קאעדה ובנותני החסות שלו. בתום השלב הראשון היו כוחות הטאלבאן בתהליך של נסיגה מתמדת, והעם האפגני השתחרר מעול השלטון הקיצוני.

לאחר מכן פתחה ארצות־הברית בכמה מבצעים כדי למגר את קיני הטרור שנותרו במדינה, לחזק את ההישג ולהעמיקו.¹²

● הלחימה בעיראק

בשנת 2003 הפכה עיראק למוקד ההתרחשות והסיטה את הקשב של ארצות־הברית ושל העולם מאפגניסטאן. הנשיא

טבלה 1: אסכולות הפעולה האמריקניות ויישומיהן המרכזיים

אסכולת צייני	אסכולת רמספלד	
		הרעיון
נשארים בשטח עד ש"מסיימים את העבודה". יש לגדוע את הטרור המהפכני האסלאמי הקיצוני בעודו באיבו ולמנוע ממנו להתעורר.	להכות את האויב מכה קשה שתזעזע אותו על פי אמות המידה שלו, ואם יהיה צורך - לחזור ולהכות בו שוב.	
		דרך הפעולה
	בשתי האסכולות הביטוי הצבאי־אופרטיבי ליצירת תנאים למטרה האסטרטגית הוא זהה: הכרעת המערכת הצבאית היריבה. מאמץ זה דורש פעולה צבאית נחרצת - הפעלת כוח מסיבי והשקעת משאבים לאומיים רבים.	
		הצורך בשינוי המצב
המחיר הצבאי הוא כה כבד, שללא שינוי מדינית־תרבותי לא יהיה זה נכון להשקיע מאמצים צבאיים.	אין דרישה לתוכנית אסטרטגית לשינוי תרבותי ומדיני. לפיכך, לאחר השגת ההישג יש לסגת ולתת למציאות לפעול את פעולתה. אם יידרש - יש לחזור ולהפעיל כוח.	
		אופן השגת המטרה
הנכונות להפעיל כוח צבאי גדול תיתכן רק אם יציעו לעם האמריקני להפוך את מדינת האויב למדינה הפועלת על פי המודל המערבי: דמוקרטיה, ליברלית וקפיטליסטית.	המטרה תושג באמצעות סבבים חוזרים ונשנים שבהם יופעל כוח צבאי עד שהיריב יגיע למצב ההתנהגות הרצוי לארצות־הברית - סטטוס קוו.	

קשה, וכעת הוא יכול לעזוב את השטח ולאפשר לעם האפגני להמשיך בחייו, תוך ידיעה שבמידת הצורך יופעל שוב כוחה של ארצות־הברית.

כמו כן אילו האמריקנים היו בוחרים לפעול על פי גישת רמספלד, תוצאות השלב הראשון בעיראק (תום המלחמה וכיבוש עיראק ב־2003) בהיבט ההישגים האסטרטגיים והאופרטיביים היו אלה: צבא עיראק היה מושמד, ומנהיגי מפלגת הבעת' (תנועת השלטון) היו נרדפים; צדאם חוסיין היה נתפס (בפועל הוא נתפס בדצמבר 2003); גורמי הטרור המשתמשים באדמת עיראק לצורך אימונים והתבססות היו מורחקים ממנה, וארצות־הברית הייתה מספקת הגנה לבעלות בריתה באזור (ערב הסעודית, מדינות המפרץ ועוד). תמונת הניצחון שהייתה מתקבלת הייתה של צבאות ארצות־הברית ובריטניה, שבזמן קצר הצליחו להכות אנגושות בצבא עיראק ובמנהיגי מפלגת השלטון; הכוחות יכולים היו לעזוב את השטח ולאפשר לעם העיראקי לשוב לחייו, תוך ידיעה שבמידת הצורך יופעל שוב כוח נגד עיראק.

שלב ב

● המשך הלחימה על פי גישת צייני

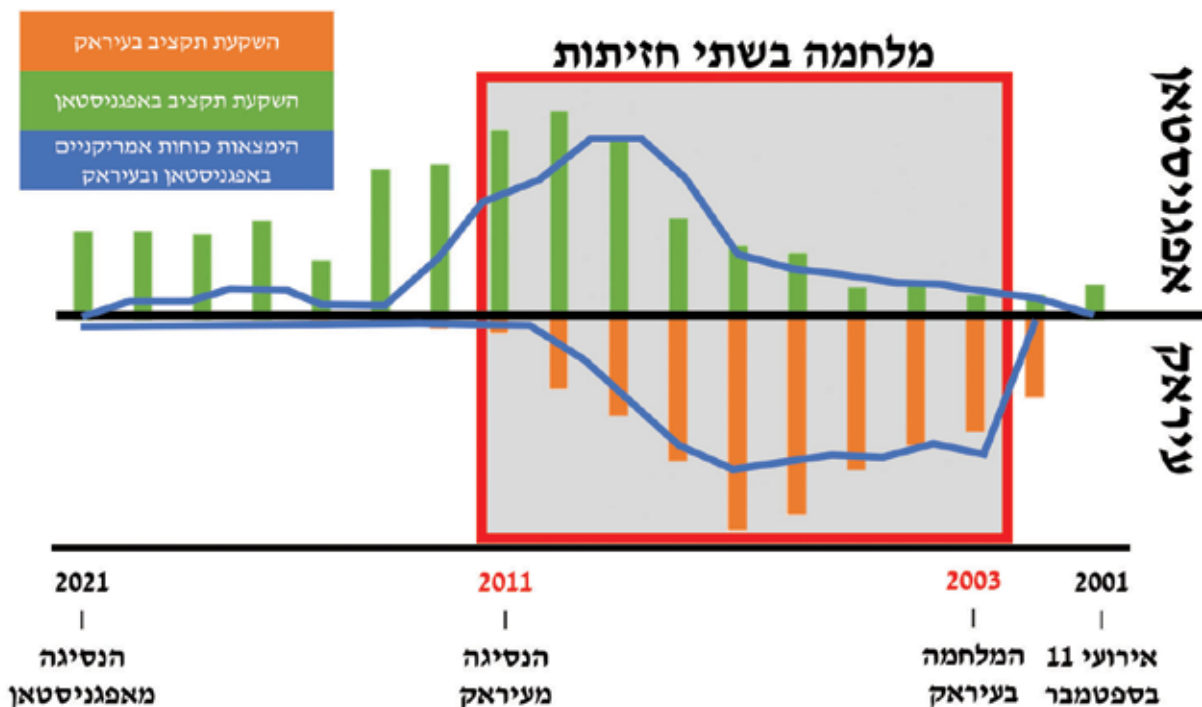
אף על פי שהאמריקנים עמדו ביעדי המלחמה שהציבו לעצמם, בממשל האמריקני החליטו לשמר את הנוכחות באפגניסטאן ובעיראק, כדי להשיג שינוי עמוק יותר ("בניית אומה"). מהלך זה הביא לידי ביטוי את גישתו של צייני, והיא יושמה באפגניסטאן ב־2001-2021 ובעיראק ב־2003-2011. בשלב זה ניסתה ארצות־הברית לשקם את אפגניסטאן ואת עיראק,

עבר לידי גורמי טרור. היציאה למלחמה הייתה דרכה של ארצות־הברית להמשיך ולהבטיח את האינטרסים שלה באזור ולהגן על בעלות בריתה במפרץ הפרסי.

● תוצאות הלחימה באפגניסטאן ובעיראק על פי גישת רמספלד

מסיום הלחימה באפגניסטאן בנובמבר 2001 ועד הנסיגה המלאה באוגוסט 2021 היו לאמריקנים לפחות עשר נקודות יציאה אפשריות משתי החזיתות (ראו: תרשים 1). לפי גישתו של מזכיר ההגנה רמספלד, אילו ארצות־הברית הייתה מנצלת הזדמנויות אלה - היו נחסכות הוצאות רבות והשקעה בכוח אדם (ראו תרשים 2). יציאה קודם לכן הייתה מאפשרת לממש אסטרטגיה אחרת כדי להתמודד עם האיומים על ביטחונה הלאומי של ארצות־הברית, ולהשיג תמונת ניצחון אחרת למרות זאת, נראה שפעם אחר פעם בחרה ארצות־הברית להישאר באפגניסטאן ולנסות לשנות את תרבותה בתהליך של "בניית אומה", על פי גישתו של סגן הנשיא צייני. אילו האמריקנים היו בוחרים לפעול על פי גישת רמספלד, תוצאות השלב הראשון באפגניסטאן (תום המלחמה וכיבוש אפגניסטאן ב־2001) בהיבט ההישגים האסטרטגיים והאופרטיביים היו אלה: האויב היה סופג פגיעה חמורה ומבין את השלכות מדיניותה של ארצות־הברית בעניין הטרור; האמריקנים היו גובים את המחיר שביקשו לגבות - מכים מכה קשה את נותני החסות לטרור (אפגניסטאן), מבריחים טרוריסטים מאפגניסטאן אל ההרים ולפקיסטאן ומשמידים את מתקני האימונים של ארגון אל־קאעדה. תמונת הניצחון שהייתה מתקבלת הייתה של צבא שהיכה את האויב מכה

תרשים 2: הקושי בשינוי מצב על רקע השקעת המשאבים: העברת הקשב בין החזיתות

כוחות אמריקניים מתצפתים בחוז כנר באפגניסטאן, 2006. לפי השקפת צ"יני הכוחות לא יעזבו את השטח עד אשר "סיימו את העבודה", היא הזמן שיידרש אשר יהא, וההכרעה חייבת להיות מדינית. צילום: ויקיפדיה

להקצות משאבי עתק למימון הלחימה. בתרשים 2 מפורטים התקציב וכוח האדם שהשקיע הממשל האמריקני בלחימה בשנים 2001-2021; בתקופה שבה נוהלו שתי חזיתות במקביל הושקעו בלחימה 1.236 טריליון דולר. נוסף על כך בתקופה זו קצב ההחלפה של מפקדי פיקוד המרכז האמריקני¹⁷ ושל מפקדי כוח הסיוע הביטחוני הבין לאומי¹⁸ היה מהיר. כמו כן הגורמים שהוסיפו להעמיק את המשבר בארצות הברית באותה התקופה היו הקמת "המדינה האסלאמית" (דאעש), התפרצות המשבר הכלכלי העולמי ב-2008, פעולת ארצות הברית בלוב ועוד.

● תוצאות הלחימה בשתי החזיתות במקביל ומשמעותן

ניהול שתי חזיתות במקביל הגביל את יכולתה של ארצות הברית לפעול בכל אחת מהן. נוסף על כך, המשימה לבנות אומה היא קשה עד בלתי אפשרית, גם למעצמה בסדר הגודל של ארצות הברית. בסופו של דבר קרסה אסכולת צ'ייני, לא בגלל מספר הנפגעים אלא בשל חוסר היכולת הכלכלית לתמוך באסטרטגיה זו למשך זמן כה רב.¹⁹

ולחידיר אליהן את הרעיון הדמוקרטי באמצעות הקמת ממשלה וקיום בחירות. מקורות ההשראה היו שתי תוכניות עתירות משאבים שיושמו לאחר מלחמת העולם השנייה, תוכניות שהצלתן אפשרה לשקם את המדינות (גרמניה ויפן) ולהפוך אותן לדמוקרטיות ולליברליות: תוכנית מרשל, שיושמה באירופה בשנים 1945-1949, ורפורמת מקארתור, שיושמה ביפן בשנים 1945-1951.

התפיסה הייתה כי הצלחת שיקומן של אפגניסטאן ועיראק פירושה הפיכתן למדינות דמוקרטיות וליברליות בנות קיימה, המתנגדות לאסלאם הקיצוני ופועלות למיגורו.¹⁵ בהתאם - גורמים פרו-מערביים חוזקו,¹⁶ כספים רבים הוזרמו לביצוע פרויקטים, והוקמו כוחות שיטור מקומיים בתמיכת ארצות הברית.

● הכלכלה והדרג הבכיר בעת הלחימה בשתי החזיתות

הישארות כוחותיה של ארצות הברית באפגניסטאן בתום השלב הראשון (נובמבר 2001), והיציאה למלחמה נוספת בעיראק (מרס 2003), אילצו אותה להילחם בשתי חזיתות במקביל. הלחימה בשתי החזיתות דרשה מהממשל האמריקני

טבלה 3: מספר ההרוגים והפצועים בשתי החזיתות

אירוע או פעולה	תקופה	ארצות-הברית ^א	אפגניסטאן או עיראק
אירועי 11 בספטמבר 2001			
הפלישה לאפגניסטאן	7 באוקטובר 2007 - 31 בדצמבר 2014	הרוגים: 2,352 פצועים: 20,149	הרוגים: 19 טרוריסטים מארגון אל-קאעדה
	1 בספטמבר 2014 - 31 באוגוסט 2021	הרוגים: 109 פצועים: 612	הרוגים: ^ה כוחות צבא ומשטרה: 69,095 אזרחים: 46,319 טאלבאן ואופוזיציה: 52,893
הפלישה לעיראק	19 במרס 2003 - 31 באוקטובר 2010	הרוגים: 4,431 פצועים: 31,994	הרוגים: ^ה כוחות צבא ומשטרה: 48,719-45,519 אזרחים: 208,964-185,831 אופוזיציה: 39,881-34,806
	1 בספטמבר 2010 - 31 בדצמבר 2011	הרוגים: 74 פצועים: 298	
הלחימה בדאעש	תקופות מרובות	הרוגים: 109 פצועים: 270	הרוגים: ^ז אפגניסטאן: 31,434 עיראק: 8,945 סוריה: 34,274 מקומות אחרים בעולם: 16,029

- א נפגעים אמריקנים במהלך הפעולות השונות.²⁰
 ב מתוך 2,977 הרוגים, 372 הם אזרחים של 77 מדינות זרות אחרות.²¹
 ג אין הערכה אחת בנוגע למספר הנפגעים בכל אירועי 11 בספטמבר 2001.
 ד מספר ההרוגים האמריקנים - כולל כוחות לוחמים ואנשי ממשל נוספים ביעדים נוספים מחוץ לאפגניסטאן, שנהרגו כחלק מהלחימה הכוללת הקשורה באפגניסטאן.
 ה הרוגים אפגנים משלב פלישת ארצות-הברית לאפגניסטאן ועד היציאה ב־2021.²²
 ו הרוגים עיראקים משלב פלישת ארצות-הברית לעיראק ועד היציאה ב־2010.²³ הטווחים מציינים הערכות שונות של הרוגים בהתאם למקורות מידע שונים.
 ז הרוגים מקרב ארגון דאעש.²⁴

לתפיסתו של בן-גוריון ישראל לא תוכל לנצח את אויביה באופן סופי ולכפות עליהם את רצונה, ולכן עליה לגרום למדינות ערב להשלים עם קיומה. אולם מכיוון שלמדינות ערב אין אינטרס להשלים עם קיומה של ישראל, עליה להביאן למסקנה כי אין שום דרך מעשית לגרום להשמדתה - באמצעות ניצחונות חוזרים ונשנים של ישראל בכל סבבי הלחימה. בן-גוריון ניסח את הרעיון שלו בצורה ממוקדת ביותר. לדבריו,

על אף המשאבים שהשקיעה ארצות-הברית בלחימה ועליונותה הצבאית, השינוי המיוחל לא הושג. אף שבפועל ארצות-הברית ובעלות בריתה שהו במשך תקופה ארוכה בעיראק ובאפגניסטאן (יותר ממשכן של תוכנית מרשל ורפורמת מקארתור גם יחד), לא הצליחו כוחותיהן לגרום לשינוי המצב ולמנוע את המשך הפצת הטרור העולמי משטח מדינות אלה.

מה אפשר ללמוד מפעולת ארצות-הברית בעיראק ובאפגניסטאן?

ביסוד תפיסת הביטחון שהוביל ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון דוד בן-גוריון בשנות ה־50 של המאה ה־20 עמדה ההנחה כי יש חוסר סימטריה בסיסי (בהיבטים הגאוגרפיים והדמוגרפיים ובהיקף המשאבים הכלכליים) בין ישראל ובין העולם הערבי והמוסלמי הסובב אותה. לפיכך, לתפיסתו, היה צורך להעביר את הלחימה לשטח האויב ולקצר את זמן הלחימה כדי לחסוך במשאבים. המסקנה העולה מהנחות אלה היא שיש לא תוכל להתגבר לעולם על נחיתותה הכמותית מול מדינות ערב, מפני שתוצאותיו של סכסוך ממושך נקבעות על פי הפוטנציאל של הצדדים ולא דווקא על פי הכוח העומד לרשותם ברגע נתון.

על אף המשאבים שהשקיעה ארצות-הברית בלחימה ועליונותה הצבאית, השינוי המיוחל לא הושג. אף שבפועל ארצות-הברית ובעלות בריתה שהו במשך תקופה ארוכה בעיראק ובאפגניסטאן (יותר ממשכן של תוכנית מרשל ורפורמת מקארתור גם יחד), לא הצליחו כוחותיהן לגרום לשינוי המצב ולמנוע את המשך הפצת הטרור העולמי משטח מדינות אלה

חטיבה 401 על גבול רצועת עזה, 2014. מלחמות הן חלק מן ההכרח האנושי והגאופוליטי, והן לבטח אינן מיותרות - כי הן חלק בלתי נפרד מהפרט ומהחברה האנושית. צילום: דובר צה"ל

לתפיסתו של בן-גוריון ישראל לא תוכל לנצח את אויביה באופן סופי ולכפות עליהם את רצונה, ולכן עליה לגרום למדינות ערב להשלים עם קיומה. אולם מכיוון שלמדינות ערב אין אינטרס להשלים עם קיומה של ישראל, עליה להביאן למסקנה כי אין שום דרך מעשית לגרום להשמדתה - באמצעות ניצחונות חוזרים ונשנים של ישראל בכל סבבי הלחימה

בניסיונותינו הכושלים להחליף את המשטר בלבנון וברצועת הביטחון. אם כך, כל שנוכל הוא להילחם עד קץ הדורות - לא מתוך מר נפשנו, אלא מתוך קוממיותנו ועמידה על חירותנו התרבותית, כדי שאם יריבינו לא יאמצו את דרכנו - לכל הפחות הם יימנעו מהלתעמת עימנו. כל שנוכל לתת להם הוא דוגמה למדינת מופת ותו לא.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

אי אפשר להימנע ממלחמות - כאשר הן מתרחשות צריך לנצח בהן, והניצחון צריך להיות על אדמת האויב ולא על אדמתנו. המלחמה צריכה להיות קצרה ככל האפשר, ואם אפשר לסיימה בהסכם - עליו להיות ההסכם הטוב ביותר האפשרי. אף שדברים אלה של בן-גוריון קדמו לגישתו של רמספלד, הם עולים איתה בקנה אחד.²⁵

סיכום ומסקנות: המדיניות הנדרשת

האמריקנים לא הפסידו באפגניסטאן או בעיראק - הם ניצחו. השגיאה שלהם הייתה טמונה במחשבה כי יצליחו למגר את האויבים העתידיים באמצעות שינוי תרבותי עמוק של מדינות אלה. מניסיון של ארצות-הברית ושל ישראל אפשר ללמוד כי על אף שיש להימנע מהן ככל האפשר, מלחמות הן חלק מן ההכרח האנושי והגאופוליטי, והן לבטח אינן מיותרות - כי הן חלק בלתי נפרד מהפרט ומהחברה האנושית.

הניצחון מבטיח את קיומה של החברה והמדינה בה חיי ופועל האדם. ובאשר לקיומו ודרך חייו של יריבו או אויבו - לעיתים יצליח לשנותו, כפי שהצליחו האמריקנים לעשות בשנות ה-40 וה-50 של המאה ה-20, ולעיתים לא יצליח. דבר אחד ברור לבטח - ישראל אינה יכולה להצליח בכך, משום שמשאביה אינם מספיקים לגודל האתגר; ההיסטוריה כבר הוכיחה זאת

